

Prethodno priopćenje
UDK: 811.163.42'373.45'373.7:811.111

Primljen: 30. 09. 2015.
Prihvaćen: 15. 11. 2015.

BLISKI SUSRETI HRVATSKOG I ENGLSKOG JEZIKA - FRAZEOLŠKI KALKOVI S DODATNIM PRIJENOSOM ZNAČENJA

*Jasmina Jelčić**
Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet

Frazeološke prevedenice čine posebnu skupinu kalkova koji prijenosom iz jednog jezika u drugi zadržavaju sintaktičku i semantičku neraščlanjivost. U ovom radu obrađeni su frazeološki kalkovi u hrvatskom jeziku nastali prema engleskom predlošku. U analizu su uključeni isključivo frazemi čiji je status kalka potvrđen u literaturi i koji se sastoji isključivo od jedne pridjevske i jedne imeničke komponente. Obrađeno je devet frazema navedene strukture koji su prijenosom u hrvatski jezik ostvarili dodatno značenje. Pri analizi korišteni su korpus (Hrvatska jezična riznica) te internet (pretraživač Google) kako bi se ustanovilo jezično okruženje u kojem se analizirani frazemi pojavljuju u hrvatskom jeziku te da bi se utvrdilo dodatno značenje pojedinog frazeološkog kalka.

Ključne riječi: frazeološki kalk, hrvatski, engleski, dodatno značenje.

1. UVOD

Frazemi koje ubrajamo u međunarodnu frazeologiju u hrvatski su jezik ušli na dva načina. Ovdje nije riječ samo o hrvatskim frazemima već se može raditi o frazemima iz bilo kojeg jezika davaoca koji se onda posuđuju u drugi jezik (jezik primalac). To se obavlja na dva osnovna načina, a to su izravno

* jelcic@pfri.hr

besprijevodno prenošenje te potpuno ili djelomično kalkiranje (Menac, 2007: 110). Ta dva osnovna načina uzimanja stranih frazema potvrđuje i Turk (1994: 39), koja također navodi da frazeme preuzimamo ili u izravnom neprevedenom obliku ili pak u kalkiranom prevedenom obliku. Dva spomenuta oblika posuđivanja možemo svesti na evidentno i latentno posuđivanje. Evidentno posuđivanje u neki jezik uvijek rezultira posuđenicama, a latentno posuđivanje rezultira prevedenicama. Anglizmi su svakako najbrojnije posuđenice u posljednjih nekoliko desetljeća (*bejzbol, tenis, meč, džez, hit, hardver* itd.) (Turk i Opašić, 2008). Kalkiranje je postupak latentnog posuđivanja kojim se novi sadržaj prima od drugih jezika, a izraz se uzima iz inventara domaćih tvorbenih jedinica (Drljača Margić, 2010: 53). Procesom kalkiranja dobivamo prevedenice koje dalje možemo podijeliti u više skupina na temelju njihovih karakteristika. Kod Muhvić-Dimanovski (1992) nailazimo na podjelu kalkova u sljedeće skupine: doslovne prevedenice (npr. *neboder* < eng. *skyscraper*); djelomične prevedenice (npr. *plave kute* < eng. *blue collars*); poluprevedenice (u kojima se jedan dio kalkira, a drugi završava u neprevedenom obliku, primjerice *mali biznis* - eng. *small business*; formalno nezavisne neologizme (gdje je strani predložak poticaj za leksičku inovaciju, primjerice *industrija zabave* < eng. *show business*); semantičke prevedenice (kada domaćoj riječi pridružujemo novo značenje, primjerice *mreža* < eng. *network* koja može značiti i 'skupinu međusobno povezanih postaja' kao i 'povezana računala'). Drljača Margić (2010) preuzima tu podjelu te dodatno ističe kako je leksička razina najpodložnija stranom utjecaju. Turk (2003) navodi podjelu kalkova u tri skupine, a to su doslovni kalkovi, djelomični kalkovi i polukalkovi. Primjeri doslovnih kalkova iz engleskog jezika su *kabelska televizija* (*cable television*), *zdrava hrana* (*health food*) i *šutljiva većina* (*silent majority*). U djelomične kalkove uključujemo one gdje se jedan element vjerno prenio, a drugi slobodno. Tako kao primjere možemo navesti *pranje mozga* (*brain washing*) i *planiranje obitelji* (*family planning*). Kod polukalkova jedan je dio preuzet u izvornom obliku, a drugi je dio doslovno preveden, npr. *globalno selo* (*global village*), *čarter-let* (*charter flight*) itd.

U ovom će radu biti riječi o frazeološkim prevedenicama koje uključuju prijevod semantički i sintaktički nerasčlanjivih skupova riječi poput *dati / davati zeleno svjetlo* koji je kalk engleskog frazema *to give the green light*. Doslovno se prevode i drugi engleski izrazi poput *na rubu sjedala* < eng. *on the edge of one's seat* i *za kikiriki* [raditi] < eng. *for peanuts* (Drljača Margić, 2010: 64), ali ovdje će se obraditi samo oni frazeološki kalkovi koji su u hrvatski ušli iz engleskog jezika i koji su strukturno identični, odnosno čije sastavnice čine

pridjev i imenica te koji su prijenosom u hrvatski jezik ostvarili dodatno značenje.

1.1. O utvrđivanju kalkova

Pri proučavanju kalkiranih frazema u obzir se uzimaju opće pretpostavke za kalkiranje: semantička podudarnost u jeziku davaocu i jeziku primaocu, velika ili potpuna podudarnost u izrazu u obama jezicima, kulturno-povijesne mogućnosti preuzimanja, jezik davalac i jezik posrednik (Turk, 1994: 39). Od navedenog od najvećeg je značenja semantička i strukturna podudarnost dvaju frazema. Kada je riječ o frazeološkim kalkovima, problem je samo utvrđivanje kalka te jezika davaoca iz kojeg potječe. Ako se i utvrdi da je riječ o kalku, pred lingvistom je problem utvrđivanja iz kojeg je jezika navedeni kalkirani frazem preuzet. Pri takvu utvrđivanju najčešće se uzima u obzir podudarnost dvaju oblika u jeziku davaocu i jeziku primaocu te podudarnost značenja. Katkada lingvistu ni to ne pomaže pa tako u hrvatskome, primjerice, možemo pronaći kalkiranu riječ *poduzeće* za koju se ne može točno utvrditi porijeklo riječi. Jezik davalac tako ostaje nepoznat, a poznato nam je da je ulogu jezika posrednika odigrao njemački (*Unternehmen*). Postoji međutim pretpostavka da je davalac bio ili engleski (*enterprise*) ili francuski (*entreprise*) (Turk i Pavletić, 1999: 362). Iz tog primjera vidljivo je kako utvrđivanje jezika davaoca nije jedini problem, već su stručnjaci katkada suočeni i s izazovom utvrđivanja eventualnog jezika posrednika. U hrvatskom možemo pronaći primjere gdje je njemački odigrao ulogu jezika posrednika, a engleski jezika davaoca (npr. eng. *cannon fodder* > njem. *Kannonfutter* > hrv. *hrana za topove, topovska hrana*) (ibid. 368). Ako se kalkiranje s određenom sigurnošću i utvrdi, moramo uzeti u obzir da svaka podudarnost ne mora nužno biti rezultat kalkiranja jer je katkad riječ o univerzalnim iskustvima koja se pretaču u frazeme pa je tu onda riječ o poligenezi, odnosno neovisnom, paralelnom razvoju tvorbeno i semantički podudarnih struktura u više jezika (Turk, 2013: 66). Dakle, sama formalna podudarnost nije dovoljna jer velik broj indoeuropskih jezika ima sličnu tvorbu, a tu je i mogućnost poligeneze koju moramo uzeti u obzir pri utvrđivanju je li određeni jezični izraz kalk ili nije (Turk, 2002: 48). Primjerice, kod frazema *živjeti kao pas i mačka* te eng. *to live like cat and dog*, *korak po korak* te eng. *step by step* i *igrati se s vatrom* te eng. *to play with fire* ne možemo sa sigurnošću tvrditi je li riječ o kalku ili poligenezi. Nadalje, kad bismo i utvrdili da je riječ o kalkiranom frazemu, svejedno bismo imali problem utvrđivanja jezika davaoca s obzirom na to da navedeni frazemi postoje u mnogim europskim jezicima. U samom procesu možemo se do neke

mjere osloniti na desemantizaciju, čiji veliki stupanj može biti pokazatelj podrijetla frazema.

Za potrebe ovog rada prikupljeno je devet kalkova strukturnog tipa pridjev + imenica koji su ostvarili dodatni prijenos značenja. Svi frazemi uključeni u analizu imaju potvrđeni status kalka u hrvatskom jeziku i kao takvi navode se u drugim izvorima. Pri analizi korišteni su korpus Hrvatska jezična riznica (HJR) te internetska tražilica Google.

Tablica 1. Popis frazeoloških kalkova strukturnoga tipa pridjev + imenica koji su ostvarili dodatni prijenos značenja.

<i>željezna zavjesa</i>	<i>iron curtain</i>	'nepremostiva prepreka (zapreka) <i>od (između) koga, od (između) čega</i> , namjerna izolacija' (<i>Hrvatski frazeološki rječnik</i> (HFR) (Menac, Fink-Arsovski i Venturin 2014))
<i>hladni rat</i>	<i>cold war</i>	'loši (poremećeni, hladni, zahlađeni) odnosi <i>s kim</i> , loši odnosi <i>između koga, između čega</i> (HFR)
<i>medvjedi zagrljaj</i>	<i>bear hug</i>	'ponuda poslana bez prethodnog upozorenja koju je nemoguće odbiti'
<i>crna rupa</i>	<i>black hole</i>	'praznina, neobjašnjivi nestanak <i>čega</i> ' i 'slaba točka, loš ili nezakonit aspekt <i>čega</i> ' (Hrnjak 2001: 30)
<i>američki san</i>	<i>American dream</i>	'uspjeh, ostvarenje svojih ideala' (Hrnjak 2001: 29) 'san o bogatstvu i boljem životu, o socijalnoj pravdi te jednakim mogućnostima za sve bez obzira na porijeklo' (Fink-Arsovski 2014: 5)
<i>bliski susret</i>	<i>close encounter</i>	'susret pod čudnim ili neočekivanim okolnostima' i 'verbalni ili fizički obračun dviju ili više osoba' (Hrnjak 2001: 30)
<i>plave kacige</i>	<i>blue helmets</i>	'bilo kakva organizacija ili grupa koja nastoji uvesti mir u drugo područje'
<i>zeleno svjetlo</i>	<i>green light</i>	'odobrenje za što, pružena prilika nekome'
<i>ratna sjekira</i>	<i>bury the hatchet</i>	'neprijateljstvo i nesuglasje između dviju strana'

2. FRAZEMI IZ ŠIRE FRAZELOGIJE S DODATNIM PRIJENOSOM ZNAČENJA

Neki frazeološki kalkovi preuzeti iz engleskog jezika u hrvatskome su ostvarili dodatni prijenos značenja. Razmotrit ćemo devet primjera pridjevsko-imeničke strukture.

Osim što se u obama slučajevima radi o stručnim terminima kalkiranima prema engleskim predlošcima *iron curtain* i *cold war* koji su naknadno razvili i dodatnu funkciju frazema, izraze *željezna zavjesa* ('nevidljiva granična linija između dviju stvari koju je obično nemoguće premostiti') i *hladni rat* ('prikrivena netrpeljivost ili sukob između dviju strana') veže i činjenica da su

nastali tijekom istog povijesnog razdoblja tijekom kojeg su zapadne sile pod vodstvom SAD-a bile u političkom sukobu s istočnim silama predvođenima SSSR-om, a koji nikad nije prerastao u ozbiljniji, oružani sukob. Željezna zavjesa ustalila se kao naziv za graničnu liniju koja je dijelila zapadni blok od istočnoga, a prvi ju je put upotrijebila belgijska kraljica Elizabeta. Dok je izraz *hladni rat* skovan upravo za potrebe opisivanja tadašnjeg političkog stanja (prva upotreba pripisuje se tadašnjem savjetniku američkog predsjednika, Bernardu Baruchu), izraz *željezna zavjesa* već je postojao kao naziv za protupožarnu mjeru kojom se u kazalištima ograničavao eventualni požar samo na područje pozornice. Oba su izraza s vremenom razvila i dodatno značenje i počela se upotrebljavati i u prenesenom značenju. U korpusu je tako vidljiva upotreba kalkova *željezna zavjesa* i *hladni rat* i izvan povijesnog okvira u kojem su nastali:

- (1) a. No, sve što naši carinici i policajci znaju o radu svojih crnogorskih kolega, čuli su od putnika, jer između dvije granične službe ne postoji baš nikakva komunikacija, koordinacija ili razmjena podataka. Premda ih dijeli manje od stotinjak metara, na granici već deset godina visi nevidljiva *željezna zavjesa*. (HJR, Vjesnik, 2001)
- b. Potpredsjednik Županijskog HDZ-a dr. Mihovil Biočić ocijenio je apsurdnim da nam put u Europu pokazuju oni koji su postavljali *željeznu zavjesu* kad je Hrvatska težila tom putu. (HJR, Vjesnik, 2000)
- c. Berlin i Washington su u tihom *hladnom ratu* zbog Međunarodnog kaznenog suda. (HJR, Vjesnik, 2003)

Osim upotrebe u političkom kontekstu koja je najzastupljenija za ta dva frazema, zabilježena je njihova upotreba i u kontekstu sporta te medija i kulture. Dok je u (2a) riječ o navodnom sukobu Olimpijskog odbora i hrvatskog reprezentativca, u (2d) riječ je o osobnom sučeljavanju dvoje bivših supružnika koji su ujedno i javne ličnosti (sličnu situaciju nailazimo i u (2c) gdje je ponovno riječ o sukobu dviju osoba, ali ovog puta s hrvatske političke scene). Primjer (2b) pokazuje da je frazem iskoristiv i u opisivanju odnosa između institucija i cjelokupnih područja zanimanja, a ne isključivo individualnih osoba.

- (2) a. Pešalov i HOO više nisu »u *hladnom ratu*«! (HJR, Vjesnik, 2001)
- b. Hoće li napokon hrvatski arhivi i historiografija ući u *Hladni rat*? (HJR, Vjesnik, 2002)
- c. Preseljenje Turističke zajednice posvađalo Bukovića i Ćikovića: 'Vodite *hladni rat* dopisima' (liburnija.net, 1.7.2015.)
- d. *Hladni rat* Milana i Severine: Tužan kraj velike ljubavi. (znet.hr, 1. 7.

2015.)

e. Poziv za pozivom slušao je stalno isto: "pretplatnički broj trenutno nije dostupan". To ga je gotovo ljutilo: kao da su se svi začahurili, zatvorili *željeznu zavjesu* i pustili kukavički da on bude taj, zadnji u lancu, koji će reći "smaknite ove ljude." (HJR, Pavičić, 2007)

Primjer (2e) jasno ilustrira i upotrebu frazema *željezna zavjesa* s dodatnom konotacijom namjerne izolacije koja je uključena u objašnjenje tog frazema koje je moguće pronaći u HFR-u. Pod (2d) isto je tako vidljiva upotreba frazema *hladni rat* u značenju loših ili poremećenih odnosa između dviju strana (to je značenje frazema također moguće pronaći u HFR-u). Oba su izraza u engleskom jeziku također ostvarila dodatni prijenos značenja koji se posebno navodi uz prvotno značenje frazema.

Kod kalka *hladni rat* zabilježena je upotreba neologizama poput *vrućeg rata* i *vrućeg mira* kao primjer frazeološke igre:

- (3) a. Sjetivši se dosadašnje ljudske razjedinjenosti, *vrućih i hladnih ratova*, treba se upitati ne bi li se čovjek napokon morao početi dolično ponašati, u skladu s najvišim civilizacijskim i kulturnim idealima, razmjenjujući ljubav i podnošljivost i suzbijajući mržnju. (HJR, Divjanović, 1997)
- b. 'Nismo u razdoblju *hladnog rata*, već *vrućeg mira*'. (večernji.hr, 1. 7. 2015.)

Ovdje se može spomenuti i frazeološki kalk *medvjedi zagrljaj* (prema eng. *bear hug* 'ponuda poslana bez prethodnog upozorenja koju je nemoguće odbiti'). Termin pripada uskoj ekonomskoj terminologiji i odnosi se na način stjecanja kontrole u korporacijskom svijetu:

- (4) „Jedan od razloga zašto smo uspjeli preživjeti kao dio Electronic Artsa bio je taj što smo i prije EA-ove kupnje bili dovoljno zreli da izdržimo EA-ov *medvjedi zagrljaj*.“ (bug.hr, 26. 6. 2015.)

Moguće je pretpostaviti da će govornicima hrvatskoga jezika koji nisu ekonomske struke taj frazem biti u potpunosti nepoznat. U korpusu nije zabilježen nijedan primjer upotrebe, međutim, šira pretraga internetskim preglednikom pokazala je da je spomenuti frazem poznat i govornicima izvan ekonomske domene u svom promijenjenom značenju:

- (5) a. Naime, dječak nije želio poljubiti oca pred svojim prijateljima pa ga je Becks uhvatio u *medvjedi zagrljaj* pred svima. (dnevnik.hr, 1. 7. 2015.)
- b. Bila sam u kući novinara Theodorea Holmana kada je ušao bučan, raskuštran muškarac, pohrlio mi je u susret i zgrabio me u *medvjedi zagrljaj*. (jutarnji.hr, 30. 6. 2015.)

U ovim primjerima vidljivo je da je izraz dobio i dodatno frazeološko značenje. Više se ne radi o prisilnoj ponudi, već o načinu izražavanja bliskosti

(vidljivo je da je komponenta da se nešto čini „na silu“ zadržana i u dodatnom značenju). Kod dodatnog značenja ne postoji velik odmak od pozadinske slike kao kod ekonomskog termina s obzirom na to da se zbilja radi o zagrljaju. Isto dodatno značenje može se pronaći i u engleskom jeziku, gdje uz terminološko pojašnjenje izraza stoji i 'grub i jak zagrljaj' kao osnovno značenje frazema. U engleskom jeziku navedeno je i frazeološko značenje vezano uz domenu sporta, točnije hrvanja - 'zahvat u hrvanju u kojem jedan protivnik obuhvaća rukama torzo i ruke drugog protivnika'. Internetska i korpusna pretraga nije ukazala na upotrebe frazema s tim značenjem u hrvatskom jeziku. *Bear hug* se u engleskom jeziku sedamdesetih godina prošlog stoljeća počeo upotrebljavati i u plesanju kao izraz za način plesa u kojem partneri međusobno stoje vrlo blizu jedan drugomu (u hrvatskom jeziku nisu pronađeni jezični primjeri koji bi potkrijepili upotrebu frazema s tim značenjem). Uzimajući u obzir sva četiri navedena značenja frazema, najvjerojatnije se frazem u hrvanju počeo upotrebljavati u dvadesetim godinama prošlog stoljeća, a tek je sredinom dvadesetog stoljeća poprimio značenje koje je danas najraširenije u upotrebi - 'grub i jak zagrljaj'. Moguće je da se izraz kao ekonomski termin počeo upotrebljavati prije sportskog s obzirom na to da već od osamnaestog stoljeća bilježimo upotrebu leksema *bear* u trgovini (primjerice, izraz *bear market* označava loše stanje ekonomije zbog inflacije i visoke razine nezaposlenosti).

U hrvatskom ima još frazeoloških kalkova koji se upotrebljavaju u dvojakom značenju, a strukturno odgovaraju tipu pridjev + imenica. Tako se, primjerice, *bliski susret* (eng. *close encounter* 'bilo koji susret do kojeg dolazi pod čudnim i neočekivanim okolnostima') u hrvatskom jeziku uz preuzeto značenje upotrebljava i u značenju 'verbalni ili fizički obračun dviju ili više osoba' (Hrnjak, 2001: 30). U engleskom jeziku moguće je pronaći isto pojašnjenje, ali samo za imeničku komponentu *encounter* koja se samostalno upotrebljava za izražavanje značenja verbalnog ili fizičkog obračuna. Dodatno značenje koje je frazem ostvario u hrvatskom jeziku ostvaruje drugi frazem u engleskom (*close shave*) kod kojeg je također uključena komponenta uspješnog izbjegavanja opasne situacije. Tako u (6a-b) vidimo primjer uporabe frazeološkog kalka s dodatnim značenjem koji se odnosi na obračun dviju ili više strana, a u (6a) možemo reći da je uključena i spomenuta značenjska komponenta uspješnog izbjegavanja nečeg što je potencijalno opasno ili neugodno. Kalk se u hrvatskom uvriježio u upotrebi i u svom doslovnom značenju gdje je zbilja riječ o susretu dviju ili više strana bez značenjske komponente sukoba (6c).

(6) a. Nova holivudska zvijezda već je imala *bliske susrete* s policijom zbog posjedovanja marihuane, a zbog ovog posljednjeg »bisera« pušten je iz

zatvora tek nakon što je platio kauciju od 10.000 dolara. (HJR, Vjesnik, 2000)

b. *Bliski susret* radnika »Diokoma« i ministra Fižulića izbjegnut je zahvaljujući tome što čelnici triju sindikata u ponedjeljak odlaze u Zagreb, pa su mudro zaključili da bi provociranje sukoba naštetilo upravo njima. (HJR, Vjesnik, 2000)

c. '*Bliski susret* Maje i Maksima': Na dodjeli se pjevačica zabavnih nota očito dobro zabavila, pa je tako na svom profilu na Instagramu jutros objavila i selfie sa Maksimom Mrvicom, našim proslavljenim pijanistom. (tportal.hr, 1. 7. 2015.)

Izraz *crna rupa* (eng. *black hole*) u širu je upotrebu ušao iz područja astronomije, a izraz se upotrebljava kao termin za astronomsku pojavu čije je gravitacijsko polje toliko jako da ni svjetlost ne može pobjeći od nje. Osim svog terminološkog značenja, izraz se u hrvatskom isto tako rabi u preuzetom značenju: 'praznina, neobjašnjiv nestanak *čega*' (7a), ali i u dodatnom značenju: 'slaba točka, loš ili nezakonit aspekt *čega*' (7b) (Hrnjak, 2001: 30). U engleskom jeziku frazem je također ostvario oba navedena značenja. Što se tiče hrvatskog jezika, u korpusu je zabilježena i modifikacija imenske sastavnice u svrhu književne ekspresivnosti (7c). Iako bi ispravno tvoren augmentativ za imenicu *rupa* bio *rupetina*, *rupčaga* je pejorativan izraz pune jače ekspresivnosti koji se za razliku od leksema *rupetina* češće upotrebljava kako bi se opisalo loše, derutno stanje određenoga građevinskog objekta za koji je često karakteristična i osobina nezakonja, koja je sastavni dio jednog od značenja frazema *crna rupa* ('slaba točka, loš ili nezakonit aspekt *čega*').

(7) a. Kad bi mogao sada s nekim razgovarati! Nikoga na ulici. Od Sokolane ne dopire više ni svjetlost. Sve *crna rupa!* (HJR, Špoljar, 1971)

b. Prema riječima Mladena Vilfana, dogradonačelnika za društvene djelatnosti, »osnovno je školstvo puno *crnih rupa* koje treba zakrpati, a upravo su kompjuteri zalag za budućnost novoj generaciji«. (HJR, Vjesnik, 2000)

c. Valja se, koluta crna, debela, dugačka zmija s ognjenim krljuštima. Valja se, sikće i štrca sive mlazeve otrova; zavući će se nekuda u *rupčagu* — i svega će da nestane. Sve mahnito juri u *crnu rupčagu* propasti. (HJR, Cesarec, 1926)

Još je jedan primjer frazeološkog kalka koji je prelaskom iz engleskog u hrvatski jezik dobio dodatno značenje i *američki san* (eng. *American dream*). Dok se u obama jezicima odnosi na američke ideale demokracije, slobode i jednakosti, u hrvatskom se rabi i u značenju 'uspjeh, ostvarenje svojih ideala' u kontekstu koji nema nužno veze s Amerikom (Hrnjak, 2001: 29). Fink-Arsovski

(2014) potvrđuje tu tvrdnju i potkrepljuje primjerima u kojima se kalk rabi i s pridjevima *hrvatski*, imenicom *Hrvatska* ili sintagmom *na hrvatski način*. Pretraga korpusa ukazala je i na sljedeće načine upotrebe:

(8) a. Trpimir Sulić je, čini se, ostvario *američki san* u hrvatskim okvirima. (HJR, Vjesnik, 2003)

b. Philip Roth već je planetarno poznat i u nas dobro preveden pisac, sa širokim rasponom tema, od problema židovskih obitelji ... do satirične slike propalih *američkih snova* ... (HJR, Vjesnik, 2005)

Nadalje, iako Fink-Arsovski (2014) primjećuje da ekvivalentni izrazi poput *talijanskog* ili *francuskog sna* ne postoje, u korpusu su pronađeni primjeri upotrebe izraza *hrvatski san* i *europski san*:

(9) a. Ako je »*hrvatski san*« uopće i postojao, omamljena se većina ipak probudila i sada na razvalinama tranzicije i ranoga kapitalizma traži svoje mjesto pod suncem. Za razliku od *hrvatskoga*, *američki san* ima svoje mjesto u kulturi jedne nacije, a i u željama Staroga kontinenta. (HJR, Vjesnik, 2003)

b. Kako europska vizija budućnosti polako zasjenjuje *američki san*, koji se u istoimenoj knjizi opredjeljuje za *europski san*, smatrajući da američki polako kopni, nestaje. (HJR, Vjesnik, 2006)

Teško je tvrditi da su navedeni izrazi frazeološkog statusa s obzirom na to da kao takvi nisu ustaljeni i ne može se sa sigurnošću tvrditi da svi govornici rabe *hrvatski san* ili *europski san* u istom značenju, međutim njihova pojava u jeziku daje naslutiti da postoji mogućnost da i takvi izrazi s vremenom prijeđu u frazeološki fond.

U hrvatskom jeziku postoji i skupina frazema koji su relativno nedavno preuzeti iz engleskog jezika, a upotrebljavaju se u političkom kontekstu ili publikacijama na teme od društvenog značaja.

Frazem *plave kacige* (eng. *blue helmets*) preuzet je iz engleskog jezika u druge jezike, a izvorno se odnosio na mirovne snage kojima raspolaže Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda, koje se sastoje kako od oružanih snaga tako i od mirovnih promatrača. Zbog svojih prepoznatljivih plavih kaciga, te snage UN-a počele su se popularno nazivati *plavim kacigama*. U hrvatskom je kalk dobio i dodatno, šire značenje te se frazem počeo upotrebljavati i kao naziv za bilo kakvu organizaciju ili grupu koja nastoji uvesti mir u drugo područje (10a). Zanimljiva je i upotreba nove složenice po modelu pridjev + imenica koja se poput *plavih kaciga* oslanja na simboliku boja pri stvaranju pozadinske slike (10b).

(10) a. Mi ćemo pokušati nešto napraviti između ove dvije rigidne struje, nešto kao tampon zona", složio se i Vidošević sa Girinim konceptom

plavih kaciga koje će u Banovini pokušati pomiriti dva suprotstavljena bloka, SDP-ov i HDZ-ov, i to na onome što je svakako najkompleksnije i za jedne i druge, a to je ideologija. (index.hr, 8. 9. 2015.)

b. Sukobe zbog vode i hrane uskoro će rješavati "zelene" kacige (biologija.com.hr, 20. 6. 2015.)

Pregledom korpusa utvrđeno je da se određeni broj frazeoloških kalkova iz engleskog jezika rabi u obliku pridjev + imenica koji je nastao izdvajanjem iz glagolskog frazema te se kao takav počeo upotrebljavati kao samostalna frazeološka jedinica. Ovdje ćemo analizirati dva frazema strukturnog tipa pridjev + imenica: hrv. *zeleno svjetlo* eng. *green light* 'odobrenje za što, pružena prilika komu' te hrv. *ratna sjekira* 'neprijateljstvo i nesuglasje između dviju strana'. Za potonji nije naveden engleski ekvivalent s obzirom na to da kao imenički frazem ne postoji u engleskom jeziku, ali uključen je u analizu jer je proizašao iz engleskog predloška glagolskog frazema *bury the hatchet*. Oba su hrvatska frazema kalkirana najprije u funkciji termina, a poslije su ostvarili i frazeološku ulogu. Ostvarili su dodatni prijenos značenja (terminološko je značenje frazema *zeleno svjetlo* signalizacija u prometu kojom se dopušta daljnje kretanje pješacima ili vozilima, a *ratna sjekira* vrsta je hladnog oružja koje povijesno povezujemo s plemenima Indijanaca i njihovim ratnim pohodima). Glagolski frazemi iz kojih su nastali frazemi spomenutog tipa jesu hrv. *dati/davati zeleno svjetlo* (eng. *give the green light*) i hrv. *dobiti/dobivati zeleno svjetlo* (eng. *get the green light*) te hrv. *zakopati ratnu sjekiru* (eng. *bury the hatchet*). Oba se glagolska frazema i u hrvatskom i u engleskom jeziku upotrebljavaju s jednakim značenjem (eng. *give the green light* 'odobriti komu što; pružiti komu priliku'; eng. *get the green light* 'dobiti odobrenje za što'; eng. *bury the hatchet* 'prekinuti neprijateljstvo, pomiriti se s kim'). Frazemi pridjevsko-imeničke strukture nastali na temelju tih glagolskih frazema zadržali su značenja glagolskih frazema iz kojih su proizašli (*zeleno svjetlo* 'odobrenje za što, pružena prilika komu'; *ratna sjekira* 'neprijateljstvo i nesuglasje između dviju strana'). U (11a-b) navedeni su neki od pronađenih primjera upotrebe frazema strukturnog tipa pridjev + imenica u hrvatskom:

(11) a. Iako je zbog velike prezaduženosti države i grada Splita još lani projekt zamrznut, ovih se dana iz Ministarstva kulture i hrvatske Vlade očekuje *zeleno svjetlo* za odobrenje jamstva za spomenuti kredit. (HJR, Vjesnik, 2000)

b. Rumunjska i Bugarska nisu uspjele na vrijeme stići na pregovarački cilj, Rumunjska je ostala na 13 od ukupno 31 poglavlja, dok je Bugarska

bila nešto malo efikasnija, no nedovoljno za bruxellesko »*zeleno svjetlo*«.
(HJR, Vjesnik, 2002)

U primjeru (11a) dvije su sastavnice frazema *dati/davati zeleno svjetlo* i *dobiti/dobivati zeleno svjetlo* upotrijebljene bez prisutnosti glagolske komponente *dati/davati*, odnosno *dobiti/dobivati*. U (11b) pridjevsko-imenična komponenta dobiva dodatni atribut (*bruxellesko*), a frazem je upotrijebljen s navodnim znakovima.

U primjeru (12a) naveden je primjer još jednog kalkiranog frazema koji se osamostalio i upotrebljava se bez glagolske sastavnice. Riječ je o frazemu *ratna sjekira* koji je upotrijebljen u članku o nepostojanju spora oko prodaje igrača između dvaju nogometnih klubova:

(12) a. U slučaju Obšivača i Istre 1961 *ratnih sjekira* nema. (regionalexpress.hr, 22. 6. 2015.)

3. ZAKLJUČAK

Svi frazemi obuhvaćeni ovom analizom u literaturi se navode kao kalkovi po engleskom predlošku. Neki su frazemi analizirani u odnosu na svoju upotrebu u jeziku davaocu i jeziku primaocu, poput *američkog sna* i *bliskog susreta*. Tako je *američki san* svrstan u skupinu frazema koji u hrvatskome jeziku pokazuju određene razlike u odnosu na engleski jezik, a *bliski susret* prijenosom iz engleskog jezika zaista je ostvario dodatni prijenos značenja koji je već zabilježen u izvorima (Hrnjak, 2001: 29-30). Dodatni prijenos značenja u većine preostalih frazema pridjevsko-imeničkog tipa kao takav zabilježen je u hrvatsko-engleskim i englesko-hrvatskim frazeološkim rječnicima, iako u literaturi nije pronađena analiza upotrebe u obama jezicima za neke od obrađenih frazema (npr. *medvojeđi zagrljaj*, *plave kacige*). Nisu pronađeni ni u analiziranim frazeološkim rječnicima (*Englesko-hrvatski frazeološki rječnik* (Bendow, 2006), *Hrvatsko-engleski frazeološki rječnik* (Vrgoč i Fink-Arsovski, 2008), *Hrvatski frazeološki rječnik* (Menac, Fink-Arsovski i Venturin (2014))). Razlog izostavljanja pojedinih frazema iz rječnika najvjerojatnije leži u činjenici da su u analizu uključeni i terminološki izrazi koji su kalkirani u hrvatski jezik kao stručni nazivi, ali u upotrebi su razvili i dodatno, frazeološko značenje (pr. *medvojeđi zagrljaj* s područja ekonomije). Analiziran je i primjer frazema koji postoji isključivo u hrvatskom jeziku (*ratna sjekira*), a u engleskom postoji samo glagolski frazem koji je u hrvatskom jeziku također u upotrebi. U slučaju nekih frazema (*plave kacige*) zamijećeno je dodatno značenje u upotrebi u hrvatskom jeziku, ali ono nije potvrđeno u engleskom jeziku. Isti frazem također bilježi primjer frazeološke igre (*zelene kacige*) koja za sada nije primijećena u upotrebi u engleskom jeziku.

Na temelju provedene analize možemo zaključiti da su određeni frazemi pridjevsko-imeničke strukture uspjeli ostvariti dodatni prijenos značenja u hrvatskom jeziku koji se u većem slučaju obrađenih frazema može zamijetiti i u upotrebi u engleskom jeziku. Tako u hrvatskome jeziku nailazimo na frazeme pridjevsko-imeničkog tipa koji idu u prilog tvrdnji da je utjecaj engleskog jezika na hrvatski u stalnom porastu te da se taj utjecaj očituje i u području frazeologije. Iako Turk (2013: 275) navodi da utjecaj engleskog jezika „u frazeologiji zasad nije ostavio traga kakav se očituje na razini posuđenica i leksičkih prevedenica“, provedena analiza daje naslutiti da je utjecaj engleskog jezika na hrvatsku frazeologiju još uvijek „u tijeku“ te da neki frazemi s vremenom ostvaruju i dodatni prijenos značenja.

LITERATURA

- Drljača Margić, B. (2010) Latentno posuđivanje u hrvatskome i drugim jezicima–posljedice i otpori. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 35 (1), 53-71.
- Fink-Arsovski, Ž. (2014) Do Croats and Russians live American Dream?. U Chlebda, W. (ur.) *Frazeologia a przeklad*. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 413-420.
- Hrnjak, A. (2001) O utjecaju stranih jezika na stvaranje novih frazema hrvatskog jezika. *Riječ* 1, 25-34.
- Menac, A. (2007) *Hrvatska frazeologija*. Zagreb: Knjigra.
- Muhvić-Dimanovski, V. (1992) Prevedenice–jedan oblik neologizama. *Rad HAZU* 446, 93-205.
- Turk, M. (1994) Naznake o podrijetlu frazema. *Fluminensia* 6 (1-2), 37-47.
- Turk, M. (2002) Tvorbene značajke kalkova (pridjevi, glagoli, prilozi). *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja* 14 (1), 47-66.
- Turk, M. (2003) Tipovi kalkova u hrvatskome i drugim slavenskim jezicima prema engleskome predlošku. *Studia Slavica Savariensia* 1 (2), 493-498.
- Turk, M. (2013) *Jezično kalkiranje u teoriji i praksi. Prilog lingvistici jezičnih dodira*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada - Filozofski fakultet u Rijeci.
- Turk, M. i Opašić, M. (2008) Supostavna raščlamba frazema. *Fluminensia* 20 (1), 19-31.
- Turk, M. i Pavletić, H. (1999) Posrednički jezici u kalkiranju. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 25, 359-375.

IZVORI

- Bendow, I. (2006) *Englesko-hrvatski frazeološki rječnik (EHFR)*. Zagreb: Školska knjiga
- Cesarec, A. (1926) HYPERLINK "http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/showrest_?kwic.6.2.8442.0.0.Cijelihr" *Za novim putem. Novele*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Divjanović, G. (1997) HYPERLINK "http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/showrest_?kwic.6.4.8578.0.0.Cijelihr" *Čovjek i svemir*. Zagreb: Školska knjiga.
- Menac, A., Fink-Arsovski, Ž. i Venturin, R. (2014) *Hrvatski frazeološki rječnik (HFR)*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- Pavičić, J. (2007) HYPERLINK "http://riznica.ihjj.hr/philocgibin/showrest_?kwic.6.3.8516.0.0.Cijelihr" *Nedjeljni prijatelj*. Zagreb: Društvo za promicanje književnosti na novim medijima.
- Špoljar, K. (1971) HYPERLINK "<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/navigate.pl?Cijelihr.183>" *Vrijeme i paučina. Sentimentalni odgoj na hrvatski način*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Vrgoč, D. i Fink-Arsovski, Ž. (2008) *Hrvatsko-engleski frazeološki rječnik (HEFR)*. Zagreb: Naklada Ljevak.

MREŽNI IZVORI

- Biologija.com.hr. "<http://biologija.com.hr/modules/AMS/article.php?storyid=8444>" (20.6.2015.)
- Bug.hr. "<http://www.bug.hr/master/vijesti/cuvajte-se-za-medvjedeg-zagrljaja-upozora/121517.aspx>" (26.6.2015.)
- Dnevnik.hr. "<http://dnevnik.hr/showbuzz/celebrity/kcerkica-harper-uputila-kritiku-tati-beckhamu-volim-te-ali-ne-svidjas-mi-se-jer-si-bucmast---370536.html>" (1.7.2015.)
- Hrvatska jezična riznica. "<http://riznica.ihjj.hr/>" (22.10.2015.)
- Index.hr. "<http://www.index.hr/vijesti/clanak/gire-dovodi-plave-kacige-u-banovinu-stat-cemo-izmedju-hdza-i-sdpa-pokusat-cemo-ih-privoljeti-na-surađnju-1815897.aspx>" (8.9.2015.)
- Jutarnji.hr. "<http://www.jutarnji.hr/redatelj-koji-je-zivotom-platio-slobodu-govora/234665/>" (30.6.2015.)
- PodUčkun.net. "<http://www.liburnija.net/preseljenje-turisticke-zajednice-posvadalo-bukovica-i-cikovica-vodite-hladni-rat-dopisima-matuljil>" (1.7.2015.)
- Regionalexpress.hr. "<http://www.regionalexpress.hr/site/more/jure-obivoa-u-splitu-smo-uvijek-bili-dobri>" (22.6.2015.)
- Tportal.hr. "<http://www.tportal.hr/magazine/Estrada/374580/Bliski-susret-Maje-i-Maksima.html>" (1.7.2015.)
- Večernji.hr. "<http://www.vecernji.hr/svijet/nismo-u-razdoblju-hladnog-rata-vec-vruceg-mira-1003584>" (1.7.2015.)
- ZNET.hr. "<http://www.znet.hr/2013/09/hladni-rat-milana-i-severine-tuzan-kraj-velike-ljubavi/>" (1.7.2015.)

**CLOSE ENCOUNTERS BETWEEN CROATIAN AND ENGLISH -
PHRASEOLOGICAL CALQUES, WITH ADDITIONAL TRANSFER OF
MEANING**

Phraseological loan translations form a specific group of calques which, when transferred from one language to another, remain syntactically and semantically indecomposable. In this paper we analysed phraseological calques in Croatian based on the English model. The research included only those idioms which were identified as calques across the literature and which are comprised of one adjective and one noun. Nine idioms of such a structure which manifest an additional transfer of meaning were analysed. Corpus (Hrvatska jezična riznica) and internet search (Google search engine) were used in the research in order to establish the linguistic context in which the analysed idioms appear in Croatian and to establish the additional meaning for each of the phraseological calques included in the study.

Key words: phraseological calque, Croatian, English, additional meaning